

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03

Національного університету

«Одеська юридична академія»

ВІДГУК

офіційного опонента щодо дисертації Брильової Ольги Валеріївни на тему «Правовий статус організацій роботодавців, їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення

Сьогодні, за умов економічного спаду та напруженої соціальної ситуації у державі, важливого значення набувають питання забезпечення соціальної злагоди, соціального діалогу, особливо в трудових правовідносинах. Саме ефективна взаємодія організацій роботодавців та їх об'єднань з професійними спілками та їх об'єднаннями дозволить знизити градус напруги у суспільстві, дасть поштовх економіці, підвищить добробут та забезпечить спокій громадян. Виходячи з цього дисертаційне дослідження Брильової Ольги Валеріївни на тему «Правовий статус організацій роботодавців, їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин» є своєчасним та гостроактуальним.

Додатково актуалізує дослідження те, що правове регулювання створення та функціонування організацій роботодавців та їх об'єднань є далеким від досконалості, містить низку прогалин, що, безумовно, вимагає удосконалення чинних та розроблення нових нормативно-правових актів, які б могли забезпечити всебічну правову регламентацію статусу організацій роботодавців та їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин.

Наукова новизна дослідження не викликає сумнівів. Дійсно, дисертація є першим у сучасній вітчизняній науці трудового права спеціальним комплексним дослідженням правового статусу організацій роботодавців та їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин.

Теоретичні та практичні питання дисертації досліджувалися у межах

виконання плану науково-дослідної роботи кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету «Майнові та немайнові права особи в умовах побудови правової держави в Україні: проблеми набуття, здійснення та захисту» (державний реєстраційний номер 0108U003958) на 2008–2012 роки та «Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспективи» (державний реєстраційний номер 0113U002740) на 2013–2017 роки.

Методологічна основа дисертації не викликає сумнівів. Коло розглянутих дисертанткою проблем сприяло досягненню поставленої мети дослідження, а саме розвитку теорії трудового права щодо правового статусу організацій роботодавців та їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин і внесенню теоретично обґрунтованих пропозицій з удосконалення актів чинного законодавства, проекту Трудового кодексу України в цій сфері.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені відповідно до встановлених вимог, що дозволило комплексно проаналізувати поставлену проблему. Структура дисертації включає три розділи, поділені на вісім підрозділів, що логічно впливає з поставлених задач, об'єкта та предмета дисертаційного дослідження.

Перший розділ «Теоретична та нормативна основи діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню нормативного закріплення права на об'єднання організацій роботодавців, їх об'єднань у міжнародно-правових актах і законодавстві України, визначенню поняття та статусу організацій роботодавців, їх об'єднань, характеристиці мети, завдань і функцій зазначених організацій, їх об'єднань.

Дисертантка, з моєї точки зору, правильно розпочала роботу з ґрунтового дослідження правового регулювання права на об'єднання як на міжнародному, так і національному рівні. Слід погодитися з висновком дисертантки наприкінці підрозділу 1.1, що в Україні на цей час створено

нормативну основу діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань, яку складають Конституція України, міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною, закони України, інші нормативно-правові акти, акти соціального діалогу. Законодавство України про організації роботодавців, їх об'єднань у цілому відповідає міжнародним та європейським стандартам права на об'єднання як одного з основоположних прав у сфері праці.

Позитивним моментом роботи є дослідження широкої джерельної бази щодо понять «роботодавець», «організація роботодавців», «об'єднання організацій роботодавців». Детально авторкою досліджено статус організацій роботодавців та статус об'єднань організацій роботодавців.

Правильно дослідниця відзначила, що, будучи суб'єктами трудового права, організації роботодавців, їх об'єднання виступають суб'єктами таких видів колективних трудових правовідносин, як правовідносини щодо утворення та діяльності організацій роботодавців, їх об'єднань як представників інтересів роботодавців у трудових, соціальних, економічних відносинах; правовідносини з ведення колективних переговорів з укладення колективних угод на національному, галузевому, територіальному рівнях та колективних договорів; правовідносини з вирішення колективних трудових спорів (конфліктів).

Другий розділ «Елементи правового статусу організацій роботодавців, їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин» складається з трьох підрозділів, які присвячені дослідженню кожного з елементів такого статусу. Авторка цілком слушно відзначає, що трудова правоздатність і дієздатність як складові трудової правосуб'єктності організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців виникають з моменту державної реєстрації в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та припиняються з дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про їх припинення.

Слід погодитися з визначенням дисертанткою понять «основні трудові права організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців» та

«основні трудові обов'язки організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців». Так, під першим розуміються закріплені у міжнародних актах, Конституції та законах України певні можливості організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців, необхідні для досягнення мети їх створення і діяльності та виконання основних завдань у сфері праці. Під другим – закріплена у міжнародних актах, Конституції та законах України міра необхідної поведінки, спрямованої на досягнення мети і виконання основних завдань у сфері праці.

Авторка правильно пропонує перелік основних трудових обов'язків організацій роботодавців, їх об'єднань, що є складовою правового статусу даних організацій, їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин, чітко визначити у Законі України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності». У зв'язку з цим, як слушно відзначає дисертантка, розділ V «Повноваження організацій роботодавців, їх об'єднань» зазначеного Закону необхідно доповнити окремою статтею «Основні обов'язки організацій роботодавців, їх об'єднань».

Третій розділ «Форми участі організацій роботодавців, їх об'єднань у соціальному діалозі у сфері праці» містить два підрозділи, присвячені характеристиці участі організацій роботодавців, їх об'єднань у колективних переговорах з укладення колективних договорів і угод, в обміні інформацією, консультаціях, узгоджувальних процедурах.

Дисертанткою у третьому розділі запропоновано низку слушних пропозицій з удосконалення чинного та майбутнього національного законодавства. Зокрема, слушно пропонується ст. 342 «Колективні переговори та укладення колективного договору та угоди» проекту Трудового кодексу України викласти в наступній редакції: «1. Укладенню колективного договору, угоди передують колективні переговори, з ініціативою з проведення яких мають право виступати сторони соціального діалогу. 2. Строки, порядок ведення переговорів, вирішення розбіжностей, що виникають під час їх ведення, порядок розробки, укладення та внесення

змін і доповнень до колективного договору, відповідальність за його виконання реґулюються законом».

Аналізуючи положення, які виносяться на захист, слід відзначити, що дисертанткою зроблений вагомий внесок у розвиток науки трудового права, що полягає в: обґрунтуванні, що право роботодавців на об'єднання є основним трудовим правом, колективним трудовим правом, регулятивним трудовим правом, складним (комплексним) трудовим правом, трудовим правом, що встановлює та регламентує соціальний діалог у сфері праці; виокремленні функцій організацій роботодавців, їх об'єднань (представницька, захисна, контрольна, інформаційна, консультативна) та розкритті їх змісту; пропонуванні умовами набуття трудової правосуб'єктності організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців вважати такі умови: вольову, організаційно-статутну, реєстраційно-правову та репрезентативну; проведенні класифікації основних трудових прав організацій роботодавців, їх об'єднань за різними критеріями, зокрема: за ступенем участі в соціальному діалозі у сфері праці (права загального характеру, пов'язані з представництвом роботодавців у системі соціального діалогу, та права, що визначають ступінь участі організації роботодавців, об'єднання організацій роботодавців у кожній формі соціального діалогу); за способом здійснення (дорадчі (рекомендаційні), паритетні, контрольні права); за сферою діяльності (право на ведення переговорів з укладення колективних договорів і угод, право на участь у соціальному діалозі, право на участь у роботі органів соціального діалогу, право на участь у формуванні та реалізації державної політики зайнятості населення, право на участь у вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) та ін.).

У дисертації сформульовані й інші положення, висновки та рекомендації, які заслуговують на увагу та свідчать про важливість та потрібність даного дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові пропозиції авторки можуть бути використані у науково-дослідній діяльності — для подальшої розробки теоретичних та практичних проблем правового статусу організацій роботодавців, їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин; у правотворчій діяльності — для удосконалення чинних нормативно-правових актів, зокрема Кодексу законів про працю України, законів України «Про соціальний діалог в Україні», «Про колективні договори і угоди», «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», а також проекту Трудового кодексу України; у правозастосовній діяльності — для вдосконалення практики застосування норм чинного законодавства про організації роботодавців, їх об'єднання; у навчальному процесі — при викладанні та вивченні навчальної дисципліни «Трудове право України», а також підготовці підручників, навчальних посібників та курсів лекцій.

Разом з позитивною оцінкою дисертації деякі положення та висновки, сформульовані авторкою, видаються дискусійними або потребують додаткового обґрунтування.

1. Серед завдань дисертаційного дослідження О. В. Брильової було поставлене таке: «визначити поняття та статус організацій роботодавців, їх об'єднань». Зазначеним питанням було присвячено, передусім, підрозділ 1.2 «Поняття та статус організацій роботодавців, їх об'єднань». І якщо статус організацій роботодавців, їх об'єднань було висвітлено доволі повно, то стосовно відповідного поняття авторка лише вказала на доцільність внести зміни до ст. 1 Закону України «Про громадські об'єднання» і привести визначення поняття громадського об'єднання з урахуванням положень ст. 1 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності». Вважаю, що більш правильним було б надання авторського визначення понять «організація роботодавців» і «об'єднання

організацій роботодавців» та розміщення його принаймні у висновках дисертації.

2. У висновках дисертації авторка відзначає, що особливістю правового статусу організацій роботодавців, їх об'єднань є відсутність серед його елементів відповідальності. Слід відзначити, що у юридичній літературі переважає точка зору про те, що юридична відповідальність є елементом правового статусу юридичної особи, зокрема громадської організації. Тим більше, існування юридичної відповідальності організацій роботодавців, їх об'єднань виходить з норм ст.ст. 6, 7, 17 Закону України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності».

3. Слід відзначити непослідовну позицію дисертантки, яка у висновках до розділу 1 пропонує основні положення щодо правового статусу організацій роботодавців, їх об'єднань як суб'єктів трудових відносин, представників інтересів роботодавців закріпити в новому кодифікованому законодавчому акті. А у висновках дисертації пропонує передбачити лише одну статтю у проекті Трудового кодексу України наступного змісту: «1. При проведенні колективних переговорів з укладення колективних угод, консультацій, узгоджувальних процедур, обміні інформацією інтереси роботодавців представляють відповідні організації роботодавців, їх об'єднання. 2. Особливості правового становища організацій роботодавців, їх об'єднань визначаються законом». Як можна побачити, запропонована норма не передбачає основних положень щодо правового статусу організацій роботодавців та їх об'єднань.

4. Потребує додаткового пояснення присвячення меті, завданням та функціям організацій роботодавців та їх об'єднань окремого підрозділу (підрозділ 1.3) поряд з підрозділом, у якому розглядається статус організацій роботодавців та їх об'єднань (підрозділ 1.2). Так, у юридичній літературі мету, завдання та функції іноді відносять до елементів правового статусу конкретної юридичної особи.

5. Вважаю доволі штучним поділ юридичних гарантій трудових прав і законних інтересів організацій роботодавців, їх об'єднань на наступні групи: 1) превентивні гарантії; 2) гарантії, що сприяють реалізації трудових прав організацій роботодавців, їх об'єднань; 3) гарантії-санкції. Так, усі гарантії, які авторка відносить до вищезазначених груп у підрозділі 2.3, виконують одне завдання – сприяють реалізації трудових прав організацій роботодавців, їх об'єднань, а отже, їх усі можна віднести до другої групи.

Зазначені зауваження стосуються лише окремих положень дисертації, мають рекомендаційний та уточнювальний характер і в цілому не зменшують наукову цінність виконаного дисертаційного дослідження.

Опубліковані за темою дисертації наукові праці та автореферат відображають основний зміст дисертації і відповідають встановленим вимогам.

Виходячи із зазначеного слід констатувати, що дисертація на тему «Правовий статус організацій роботодавців, їх об'єднань як суб'єктів трудових правовідносин» є завершеною науковою працею, зміст якої відповідає спеціальності 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення та вимогам п.п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка, Брильова Ольга Валеріївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення.

**Доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри трудового та
господарського права
Харківського національного
університету внутрішніх справ**

К.Ю. Мельник

